

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten ennakkoarviointi Helsingissä

Helsingin kaupungin kaikkien toimialojen toiminnalla ja päätöksillä voi olla vaikutusta kaupunkilaisten terveyteen ja hyvinvointiin. Ennakkoarvioinnista saadun tiedon avulla voidaan edistää kaupunkilaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa terveys- ja hyvinvointieroja. Terveys- ja hyvinvointivaikutusten ennakkoarviointi on osa normaalia valmisteluprosessia kaikilla toimialoilla ja se perustuu lainsäädäntöön:

”Kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on päätöksenteon ja ratkaisujen valmisteluissa arvioitava ja otettava huomioon tehtävien päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.”

Terveydenhuoltolaki
11 § 30.12.2010/1326

Tässä ohjeessa kuvataan ennakkoarvioinnin malli. Tarkistuslistasta löydät arvioinnissa huomioitavat näkökulmat. Ennakkoarvioinnin tarkoituksena on eri väestöryhmiin kohdistuvien terveys- ja hyvinvointivaikutusten huomiointi valmistelussa sekä valmistelijan työn jäsentäminen. Arviointi nostaa esille esitysten kaupunkilaisiin kohdistuvia vaikutuksia ja käynnistää niistä keskustelua. Vaikutusten ennakkoarviointi aloitetaan valmistelun alkuvaiheessa ja arviointi kulkee mukana läpi valmisteluprosessin.

Tee terveys- ja hyvinvointivaikutusten ennakkoarviointi erityisen huolellisesti silloin, kun valmistelet merkittäviä väestöön kohdistuvia suunnitelmia ja päätösesityksiä. Huomioi arvioinnissa erityisesti terveys- ja hyvinvointieroihin, lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin sekä sukupuoleen tai yhdenvertaisuuteen kohdistuvat vaikutukset. Arviointia tehdessäsi harkitse kuntalaisten kuulemistä. Kuntalaisten osallisuutta lisäämällä voidaan saada ajankohtaista tietoa ja sellaista tietoa, joka ei välttämättä välity muuten virkamiehille ja päättäjille.

Ennakkoarvioinnin viisi vaihetta

1. Selvitä tarvitaanko ennakkoarviointia? Tehdessäsi päätöstä terveys- ja hyvinvointivaikutusten ennakkoarvioinnin tarpeellisuudesta ota huomioon:

a) Ennakkoarviointi tulee tehdä, kun:

1. päätöksellä on välittömiä ja / tai pitkän aikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin, elinoloihin ja terveyteen
2. päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä
3. kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai kyseessä uusi palvelujen järjestämistapa
4. päätöksellä on välittömiä ja / tai pitkän aikavälin suoria vaikutuksia tai merkittäviä epäsuoria vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin

b) Ennakkoarviointia ei tarvita, kun kyseessä on jokin seuraavista päätösryhmistä:

1. Tiedoksi merkittävät asiat
2. Yksilöasiat (esim. maksu, korvaus)
3. Hallinnon sisäisiä järjestelyjä koskevat asiat
4. Hankinta-asiat
5. Henkilöstöasiat, elleivät liity suoraan työhyvinvointiin
6. Toiminnan seuranta, tutkimusraportit ja vastaavat

2. Tutustu saatavissa olevaan tietoon, ja konsultoi tarvittaessa aihealueen asiantuntijaa. Tietoa hakiessasi muista kiinnittää huomiota haavoittuviin väestöryhmiin.

3. Käytä terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnin tarkistuslistaa soveltuvin osin apunasi vaikutusten kohdentumisen arvioinnissa. Tarvittaessa käytä apunasi merkittävyyden arvioinnin kysymyslistaa.

4. Muodosta kerätyn tiedon perusteella yleiskuva päätöksen terveys- ja hyvinvointivaikutuksista.

5. Laadi esitys, jossa tiivistät arvioinnin aikana tekemäsi huomiot terveys- ja hyvinvointivaikutuksista yhteenvedoksi esitykseen. Muista lisätä Ahjon esityspohjaan erillinen kappale terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnista.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arvioinnin tarkistuslista

Kohdistuvatko vaikutukset?	Kyllä välittömästi	Kyllä välillisesti	Ei	Vaikutuksen merkittävyys	Mahdolliset perustelut
Peruspalvelujen tasapuoliseen saatavuuteen tai laatuun					
Kohdistuvatko vaikutukset erityisesti johonkin haavoittuvaan väestöryhmään? (esim. lapset ja nuoret, työttömät, ikääntyneet, pitkäaikaissairaat ja vammaiset, asunnottomat, pienituloiset ja maahanmuuttajat)					
Lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin (esim. psyykkiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen turvallisuuteen, osallisuuteen, oppimiseen, harrastamiseen)					
Fyysiseen elinympäristöön (esim. asuinolosuhteisiin, ilman tai veden laatuun, jätteiden käsittelyyn, meluun, hajuun, turvallisuuteen, viihtyvyyteen)					
Sosiaalisiin tai kulttuurisiin elinolosuhteisiin (esim. yhteisöllisyyteen, osallisuuden tai eriarvoisuuteen)					
Elintapoihin (esim. ravitsemukseen, päihteiden käyttöön, liikuntaan, virkistäytymiseen, riskikäyttäytymiseen)					
Sukupuoleen (naisten ja miesten tai tyttöjen ja poikien tasa-arvoon)					
Toimeentuloon tai koulutusmahdollisuuksiin (esim. kotitalouksien taloudelliseen asemaan, asiakasmaksuihin, siirtymävaiheisiin, opiskelupaikkoihin)					

Milloin vaikutukset ovat merkittäviä? Voit tarkastella asiaa esimerkiksi seuraavista näkökulmista:

- Vaikuttaako esitys haavoittuvien väestöryhmien asemaan tai väestöryhmien välisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen?
- Aiheuttaako vaikutus sairauksia, vammautumisia tai muita fyysisiä tai psyykkisiä oireita?
- Kuinka todennäköistä on, että vaikutus toteutuu?
- Onko päätöksellä yhteisvaikutuksia tai kumuloivia vaikutuksia?
- Onko vaikutus peruuttamaton?
- Voidaanko vaikutusta kompensoida vai joudutaanko vaikutukseen sopeutumaan? Onko vaikutus tilapäinen, kausittainen vai jatkuva? Mikä on vaikutusten kesto (vuosia, kuukausia, päiviä)?

Lähteitä ja lisätietoa:

- Terveys- ja hyvinvointivaikutusten ennakkoarviointi – verkkosivut. www.hel.fi/thva/helmi/sote/oikopolut/Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi
- Kauppinen T. 2011. Kuntien tulevaisuus haltuun. Ennakkoarvioinnin soveltamiseen vaikuttavat tekijät lautakuntapäätöksissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Tutkimus 67/2011. Saatavilla: <http://www.thl.fi/>
- Kauppinen T., Nelimarkka K. & Helinko A. 2007. Vaikutusten ennakkoarviointi kuntapäätöksissä – esimerkkinä nopea ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 1/2007, 39–56.
- Melkas, T. 2013. Terveysvaikutusten arviointi: hyviä esimerkkejä, mutta ei systemaattista käyttöä eikä eriarvoisuuden arviointia. Sosiaalilääketieteen aikakauslehti. 50, 176–178.
- Ison, E. 2009. The Introduction of health impact assessment in the WHO European Healthy Cities Network. Health Promotion International, 24 (S1), 64–70.
- Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi-käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/web/terveyden-edistaminen/johtaminen/tyokaluja/ihmisiin-kohdistuvien-vaikutusten-arviointi-iva>
- Health Impact Assessment. WHO. <http://www.who.int/hia/en/>